ŻYCIE GOSPODARCZE

Dwutygodnik poświęcony sprawom gospodarczym Polski Zachodniej

Organ Związku Fabrykantów T. z. w Poznaniu.

Redakcja i Administracja: Aleje Marcinkowskiego nr. 7, dom ogrodowy. - - - - - - telefon nr. 25-95. - - - - - - Redaktor przyjmuje w dni powszednie od godz. 11—1; Administracja od 9—3.

Poznań, dnia 15 lutego 1927

Prenumerata wynosi: w kraju z przesyłką rocznie 20 zł, półrocznie 10 zł, kwartalnie 5 zł, zagranicą z przesyłką rocznie 24 zł, półrocznie 12 zł, kwartalnie 6 zł. Numer pojedynczy 1 zł.

NR. 4 Wydawca: *Związek Fabrykantów T. z. w Poznaniu* **ROK 6**

O nowe formy kredytu.

Do licznych form kredytów znanych i zaprowadzonych na terenie Rzeczypospolitej Ministerstwo Skarbu pragnie wprowadzić drogą ustawy nowy typ kredytu polegający na zastawie udzielonych pożyczek na towarze.

Kredyt ten, który by dotyczył wyłącznie tylko prawie firm przemysłowych, polegałby na tym, że dla fabrykacji, poszczególnym fabrykom dostarczonoby surowce i fabrykaty potrzebne do dalszej przeróbki na kredyt z tem, że zapłata następywałaby w terminie umówionym (rozchodzi się głównie o dłuższy termin kredytu) przy tem pretensji wierzyciela, to jest tego, który daje odnośny towar fabrykom do dalszej przeróbki, byłby zabezpieczony na towarze wyprodukowanym przez odnośne fabryki, które otrzymały surowiec wzgl. półfabrykat na warunkach kredytowych.

Sposób ten, który u nas obecnie znajduje się w stadjum projektu ma swoje dodatnie i ujemne strony, i jest już stosowany w wielu wypadkach zagranicą, szczególnie zaś w Austrji.

Dodatnie strony tego projektu ustawy leżą w tem, że daje on możność zużytkowania nagromadzonych zapasów towarów do dalszej produkcji przez oddanie go pod zastaw towaru fabrykom przetwórczym, następnie ma te jeszcze dodatnią stronę, że pozwala nagromadzoną ilość fabrykatów fabryk przetwórczych zużytkować jako zastaw.

Do ujemnych jednakże stron tego projektu należy przedewszystkiem poważna odpowiedzialność, nietylko fabryk ale i ich kierowników, którzy wskutek obaw stosowanych kar przez ustawę, nie będą zbyt ochotnie przystępowali do podobnych transakcji, szczególnie w dotychczas nie ustabilizowanych stosunkach, w których to, bądź to spadek złotego, bądź stagnacja na rynku wewnętrznym, może bez winy kierownictwa spowodować w poszczególnej firmie katastrofę, prowadzącą do upadłości lub nadzoru, a co już samo przez się decyduje o wielkiej odpowiedzialności i wymiarze kar dla odpowiedzialnych kierowników.

Poza powyższem jest jeszcze jedna sprawa, która niewątpliwie będzie zmuszała do rezerwy poszczególnych przemysłowców, a mianowicie prowadzenie rejestru zastawu na wzór rejestru hipotecznego. A mianowicie każda firma chcąca korzystać z kredytu zastawowego na towarze musi być zapisana w rejestrze firm korzystających z tego rodzaju kredytu, pod odpowiedzialnością sądową i karną nie wolno tej firmie dysponować towarem zapisanym w tymże rejestrze, podobnie jak w prawie hipotecznym. Następnie cała ujemna strona tego polega na tem, że wskutek ujawnienia w tymże rejestrze wszelkich kredytów zastawowych, firmy często nie będą mogły skorzystać z kredytów gotówkowych albo innych towarowych a to poprostu z tej prostej przyczyny, że wielu interesentów, którzyby chętnie kredyt udzielili poszczególnym firmom po rozejrzeniu się w rejestrze, którego zabezpieczenie ma prawo pierwszeństwa a sumy umieszczone tam są traktowane jako uprzywilijowane, może stracić ochotę do dania kredytu, tem więcej, że ich pożyczki nie mogłyby mieć lepszego zabezpieczenia i musiały być traktowane jako nie zupełnie pewne.

Mimo wszystko jednak ustawa ma swoją rację bytu i niewątpliwie przy pewnych kategorjach przemysłu spowodować będzie mogła dużą ulgę w stosunkach kredytowych. Sądzimy jednak, że większość firm przemysłowych niewątpliwie ze względu na wysoką odpowiedzialność i stałą jawność stosunków kredytowych, która mogłaby tylko psuć ich opinję, korzystać z tego kredytu nie będzie.

Okólnik Związku Fabrykantów.

Interpretacja ustawy stemplowej.

Ministerstwo Skarbu Dep. Podatków i Opłat wydało następujące wyjaśnienie.

1. T. zw. „bloczki kasowe“ czyli „paragony“, wywydawane kupującym w handlu detalicznym t. j. wykazy, wymieniające zakupione towary, cenę jednostkową i cenę łączną oraz datę zakupną, a nie wymieniające ani firmy sprzedawcy ani nazwiska kupującego, nie są rachunkami w rozumieniu art. 72 ustawy o opłatach stemplowych. Umieszczona na odwrotnej stronie bloczku kasowego reklama kupiecka nie nadaje mu charakteru rachunku.

Również nie są rachunkami w rozumieniu art. 72 kartoniki, wydawane z aparatów kontroli kasowej („kas rejestracyjnych“), wymieniające tylko należność lub należność i firmę.

2. Rachunek jest w myśl art. 72 u. o. s. pismem, stwierdzającem wykonanie **umowy**. Nie jest więc rachunkiem w rozumieniu art. 72 i 90 pismo, sporządzone przez urząd państwowy, stwierdzające wysokość należności za **czynność urzędową**, której wykonanie jest publiczno-prawnym obowiązkiem danego urzędu np. rachunek okręgowego lub miejscowego urzędu miar, stwierdzający należność za legalizację narzędzi mierniczych.

3. Pokwitowania, stwierdzające uiszczenie komornego (czynszu najmu) podlegają opłacie w wysokości 20 gr, jeżeli kwota pokwitowana przewyższa 50 zł; jeżeli tej kwoty nie przewyższa, pokwitowanie jest wolne od opłaty (art. 136 oraz art. 137, punkt 1).

Pokwitowania komornego mają być wydawane z ksiąg grzbietowych z pozostawieniem talonu (§ 46 rozporządzenia wykonawczego z dnia 20 listopada 1926 r., Dz. U. R. P. nr. 123 poz. 713). W jaki sposób księga grzbietowa ma być urządzona i w jaki sposób uiszcza się opłatę od pokwitowań komornego, wskazuje § 47 rozporządzenia wykonawczego.

4. Pokwitowanie, którem nadawca przesyłki kolejowej, obciążonej zaliczeniem, potwierdza odbiór zaliczenia (art. 72, punkt 3, postanowienie wykonawcze II Przepisów Przewozowych, załączonych do nr. 42 poz. 293, Dz. U. R. P. z 1925 r.), podlega opłacie w wysokości 20 gr, jeżeli kwota zaliczenia przewyższa 50 zł. Jeżeli zaliczenie nie przewyższa 50 zł, pokwitowanie jest wolne od opłaty (art. 136 oraz punkt 1 artykułu 137).

Punkt 12 art. 137 nie ma zastosowania, gdyż czynność pobrania zaliczenia i wypłacenia go nadawcy tylko luźnie wiąże się z przewozem: nie jest czynnością przewozową, ale jest czynnością bankierską (inkaso, przekaz).

5. Rachunek lub inne pismo, stwierdzające wykonanie umowy o sprzedaż rzeczy ruchomej, lub umowy o świadczenie usług (art. 72 oraz ustęp drugi art. 90), a sporządzone po wejściu w życie ustawy o opłatach stemplowych, nie podlega opłacie (art. 73, punkt 2) również wówczas, gdy pismo, stwierdzające zawarcie umowy, sprzedaży lub umowy o świadczenie usług sporządzono przed dniem 1 stycznia 1927 r. i pismo to na mocy przepisów, które obowiązywały przed dniem 1 stycznia 1927 r., było **zwolnione** od opłaty stemplowej.

6. Pokwitowanie, umieszczone na rachunku, stwierdzającym wykonanie umowy o sprzedaż ruchomości (art. 72) lub o świadczenie usług (art. 90, ustęp drugi), jeżeli tyczy się należności, stwierdzonej rachunkiem, — nie podlega opłacie również wtedy, gdy dany rachunek sporządzono przed dniem 1 stycznia 1927 r. na obszarze b. dzielnicy pruskiej i wobec tego rachunek w myśl przepisów, które na obszarze tym obowiązywały do końca 1926 r., nie podlega opłacie.

Tezy powyższe zostaną ogłoszone w Dzienniku Urzędowym Min. Skarbu. Izby Skarbowe w Grudziądzu i Poznaniu oraz Wydział Skarbowy Woj. Śląsk., w których okręgach ujawniły się odnośne wątpli-

wości, mają mimo to podać tezy te **niezwłocznie** do wiadomości podwładnych urzędów skarbowych. Pozostawia się uznaniu innych Izb skarbowych, czy i w jakiej mierze mają okólnik niniejszy zakomunikować urzędom skarbowym.

Ministerstwo Skarbu przesyła okólnik niniejszy Izbom Przemysłowym w Bydgoszczy, Grudziądzu, Katowicach, Poznaniu i Toruniu.

Kolejowe urzędy stacyjne otrzymały już w ostatnich dniach grudnia 1926 r. wskazówki i myśl tezy, przytoczonej wyżej w punkcie 4.

EKSPORT.

Rumunja. Przy nawiązywaniu stosunków handlowych z Rumunją wskazana jest daleko posunięta ostrożność i zebranie wyczerpujących referencyj o odnośnych importerach ewtl. reflektantach na przedstawicieli. Konsulat Rzeczypospolitej P. w Galacu zaczął zbierać informacje o zdolnościach kredytowych firm rumuńskich na podstawie danych, otrzymanych za pośrednictwem Izb Handlowych oraz pierwszorzędnych banków. To stoi bezpłatnie do dyspozycji polskich firm eksportowych, jednakże pod warunkiem, że zapytanie będą skierowywane za pośrednictwem Urzędu Targu Poznańskiego, Biura Targów lub Stowarzyszenia Kupców Polskich w Warszawie.

Do Bukaresztu metale: cynk, cynę, ołów, miedź; akumulatory elektryczne, lampy żarowe, wyroby włókiennicze, żelazo, blachę czarną i cynkową, blachę galwanizowaną.

Do Galacu wyroby włókiennicze, węgiel, koks, chemikalja dla celów garbarskich, jutę oraz przędzę, oleinę i parafinę.

Do Jerozolimy żelazo, materjały budowlane, artykuły sanitarne, odlewy żelazne, fajans, porcelanę, meble gięte, naczynia emaljowane, wyroby włókiennicze, wyroby szklane, biel cykową, papier dla różnych celów esencję octową, produkty chemiczne i nawozy sztuczne.

Do Cypru wyroby włókiennicze, drzewo budowlane, cement, szkło, fajans, papier, wyroby platerowane.

Do Aleksandrji tkaniny wełniane i bawełniane, naczynia kuchenne, kable, materjały dla elektryczności, śruby, mutry, wyroby żelazne lane.

Do Kairu, Sudanu i Palestyny materjały budowlane, a głównie drzewo, żelazo i cement.

Do Beyreuthu Syrja wyroby włókiennicze, plusze, jedwab sztuczny, koce i derki, wyroby dziane, trykotaże, wyroby szklane.

SPRAWY INFORMACYJNE.

W sprawie etykietowania konserw owocowych. Zwraca się uwagę zainteresowanym na normy prawne, ustanawiające obowiązek uwidocznienia na etykietach przetworów owocowych niektórych dodatków produkcyjnych, mianowicie miąższu owocowego wyrobu kartoflanego i nieszkodliwych barwników. Normy te oparte na ramowej ustawie o środkach spożywczych z dnia 14 maja 1879 powstały w formie wyroków sądów niemieckich, obowiązuje obecnie.

W Izbie przemysłowo-handlowej w Poznaniu są do przejrzenia zestawienia upadłości i nadzorów sądowych firm niemieckich, zgłoszonych w listopadzie i grudniu 1926 r., sprawozdanie o sytuacji gospodarczej Czechosłowacji w III kwartale 1926 r., lista firm austrjackich, zajmujących się importem kiszek solonych do Austrji, statystyka wydobycia węgla kamiennego i brunatnego, oraz wytwórczości koksu i brykietów z węgla kamiennego w Państwie Polskiem w miesiącu październiku 1926 r., raport o budowie tureckich dróg żelaznych i portów, sprawozdanie o sytuacji gospodarczej w Szwecji (m. in. stawki celne), oraz sprawozdanie o udziale polskiego przemysłu i rolnictwa w Wystawach i Targach we Francji w roku 1926.

Podaje się do wiadomości zainteresowanym, że Konsulat Rzeczypospolitej Polskiej w Galacu (Rumunja) zaprowadził u siebie kartotekę, zawierającą dotąd około 10 000 adresów zagranicznych importerów, interesujących się stosunkami handlowemi z Polską. Kartoteka ta jest ułożoną podług odnośnych państw oraz poszczególnych działów przemysłu. Firmy polskie, które pragną przesyłać bezpośrednio oferty odbiorcom w odnośnych krajach, mogą po zwróceniu się do Konsulatu otrzymać bezpłatnie wykaz importerów z danego działu.

Kurs „kalkulacji kosztów własnych" przez korespondencję. Kursy Naukowej Organizacji Pracy przy towarzystwie organizacji naukowej rozpoczęły wykłady „kalkulacji kosztów własnych" — kursu przez korespondencję w ten sposób, że każdy zapisany słuchacz otrzyma skrypty 2-godzinnego wykładu oraz z szeregiem pytań, na które musi nadesłać pisemną odpowiedź. Słuchacz nie może jednak otrzymać dalszych wykładów, dopóki nie dał zadawalniającej odpowiedzi na przesłane mu pytania i ćwiczenia. Całość obejmować będzie przeszło 500 stron tekstu i ok. 80 wykresów, tablic, formularzy etc. Zapisy przyjmuje Sekretarjat Kursów T. O. N., Warszawa, ul. Wiejska nr. 15 m. 19.

Zniesienie planu kolejności naładunku węgla. Z dniem 1 lutego Ministerstwo Komunikacji wstrzymuje ustalenie detalicznego planu kolejności i reglamentacji naładunku węgla, koksu i brykietów węglowych według grup odbiorców, wprowadzone w listopadzie roku ub. w wykonaniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 4. 2. 1926 r., pozostawiając nadal jedynie specjalną kontrolę nad wysyłką węgla dla ważniejszych odbiorców i centrów przemysłowych oraz regulowanie dowozu węgla do portów morskich i rzecznych.

Zmiany w reglamentacji dewizowej. Wkrótce ukaże się rozporządzenie Ministrów Skarbu i Sprawiedliwości, wprowadające pewne zasadnicze zmiany obrotu dewizami i walutami zagranicznemi, zmiany idą w następującym kierunku:

a) Termin ważności zaświadczeń walutowych białych i różowych ograniczy się do trzech miesięcy od daty wystawienia bez możności prolongaty.

b) Wprowadza się obowiązek przedstawiania zaświadczeń walutowych władzom kolejowym przy załadowaniu eksportowanego towaru na kolej.

c) Zwolni się od rzeczonych zaświadczeń zarówno przy załadowaniu jak i przy przejściu przez granicę: 1. rzeczy podróżne i rzeczy przesiedlenia, 2. przedmioty służące do opakowania oraz wozów meblowych, 3. wzory i próbki towarów, 4. towary wychodzące w małym ruchu granicznym, 5. towary przeznaczone po ocleniu do powrotnego wywozu zagranicę i towary wysyłane w obrocie uszlachetniającym biernym i reparacyjnym, 6. w końcu przesyłki tranzytowe choćby pochodziły z tranzytu łamanego.

Uwaga! Postanowienia te nie są inowacją, są one powtórzeniem przepisów zawartych w punktach 8, 11 i 12 instrukcji ogłoszone w „Monitorze Polskim" nr. 437 z r. 1924.

d) W sprawie walut z eksportu artykułów następujących, mianowicie: drzewa, niektórych wytworów gospodarstwa rolnego, oraz przemysłu górniczo-hutniczego i chemicznego wprowadzono obowiązek odsprzedaży Bankowi Polskiemu zasadniczo całkowitych wpływów walutowych z wyjątkiem kwot potrzebnych eksporterowi na cele gospodarczo uzasadnione, udowodnione w momencie odsprzedaży bankowi. Jeśli przed wyekspirowaniem terminu wpływu względnie terminu przelewu do Banku Polskiego walut z powyższego eksportu złożone będą Bankowi Polskiemu dokumenty, uzasadniające wypłaty zagraniczne eksportera, wówczas suma wpływu względnie przelewu ulegnie odpowiedniemu zmniejszeniu.

e) Zindywidualizowano terminy wpływu wzgl. inkasowania walut z eksportu artykułów wyżej wymienionych, przyczem skrócono terminy w odniesieniu do należności eksportowych za niektóre artykuły, a mianowicie: 1. ustalono następujący termin: a) dla wpływu walut za wywiezione artykuły drzewne 3 miesiące, za przetwory ropy naftowej 2 miesiące, za zboże (żyto, pszenica, owies, jęczmień) oraz za jaja i trzodę chlewną jeden miesiąc, b) za wywieziony węgiel, koks i brykiety 2 miesiące, za wszystkie inne artykuły 3 miesiące.

f) Bank Polski będzie miał prawo do prolongowania bez odwoływania się do władzy skarbowej terminu wpływu oraz inkasa walut z eksportu, dokonywanego za wydawanemi przez Bank zaświadczeniami walutowemi.

g) Obowiązujące dotychczas przepisy co do uznawania rachunków zagranicznych względnie przekazywania pieniędzy zagranicę z tytułu inkasa na rzecz zagranicy weksli płatnych w kraju rozciągnięto na nadsyłane z zagranicy do inkasa czeki wystawione i płatne w kraju, oraz na weksle i czeki płatne w Polsce, a wystawione przez krajowców zagranicą.

h) W związku z tem rozciągnięto również zakaz wywozu zagranicę bez pozwolenia władzy skarbowej na czeki oraz obowiązek stemplowania ich narówni z wekslami.

Poświadczenia zagubionych dowodów nadania. Nadawca przesyłki pocztowej rejestrowanej (listy polecone, wartościowe, przekazy, paczki), któremu zaginął dowód nadania, może za uiszczeniem taryfowej należności żądać w urzędzie pocztowym nadawczym, o ile zaś chodzi o przekazy pocztowe i telegraficzne, także bezpośrednio w Izbie kontroli rachunkowej poczt i telegrafów w Bydgoszczy urzędowego poświadczenia, że przesyłka została nadana względnie kwota wpłacona. Nadawca musi jednakowoż, w wypadku, gdy nie może przedłożyć dokładnych dowodów, zapłacić należność za wyszukanie mu tych pozycji. Należność nie może przekroczyć zł 10.

Pertraktacje o pożyczkę zagraniczną. Wiadomości podawane przez prasę, jakoby się już rozpoczynały konkretne rokowania o pożyczkę 150—200 miljonów dolarów w Ameryce, nie są zgodne z rzeczywistością. Podróż pp. Krzyżanowskiego i Młynarskiego do Ameryki ma dopiero przynieść wyklarowanie i przyspieszenie sytuacji w odniesieniu do Bankers Trustu, z którym rokowania byłyby podjęte.

Traktaty handlowe z Estonją i Łotwą. Z końcem stycznia r. b. odbyło się posiedzenie komisji traktatowej, na którem omawiano sprawę rozpoczęcia i stan rokowań o traktaty handlowe z Estonją i Łotwą. Co do Łotwy komunikujemy, że państwo to ukończyło pracę nad nową taryfą celną, w której wprowadzi cła niższe dla państw traktatowych, zaś wyższe dla państw nietraktatowych, podnosząc równocześnie cła w różnych pozycjach, względnie obkładając cłami różne towary dotąd od ceł wolne. W kołach rządowych przypuszczają, że uda się zawrzeć traktat na zasadzie najwyższego uprzywilejowania. Między Łotwą i Estonją toczą się rokowania o zawarcie unji celnej.

Wysyłka pocztą zagranicę towarów zakazanych do wywozu lub podlegających cłu wywozowemu. Towary wymienione w tytule mogą być nadawane wyłącznie w urzędach pocztowych, znajdujących się w siedzibie urzędów celnych, a mianowicie w Bielsku, Bydgoszczy, Cieszynie, Chojnicach, Grajewie, Katowicach, Krakowie, Lesznie, we Lwowie, Łodzi, Poznaniu, Przemyślu, Stanisławowie, Tarnowie, Tczewie, Toruniu, Warszawie, Wilnie i w Zdołbunowie.

Umorzenie zaległości nieprzekraczających jednego złotego. W Dz. U. P. nr. 7 z r. 1927 ogłoszono rozporządzenie Prezydenta Państwa o umorzeniu wszelkich zaległości podatków bezpośrednich, opłat stemplowych oraz podatku spadkowego i od darowizn nieprzekraczających w każdej poszczególnej pozycji jednego złotego. Rozporządzenie obowiązuje od 31-go stycznia rb.

Obniżenie kar za zwłokę. Ministerstwo Skarbu zarządziło okólnikiem z dnia 30 stycznia 1927 r. (L. dz. O. P. 929/), aby od wszelkich wpłat uskutecznionych w okresie od 1 lutego do 31 marca włącznie na poczet nieodroczonych i nierozłożonych na raty zaległości w podatkach bezpośrednich i opłatach stemplowych bez względu na czas ich powstania, były popierane obniżone kary za zwłokę w wysokości 2% miesięcznie, licząc od ustawowego terminu płatności. Poczynając od 1 kwietnia rb. kary za zwłokę będą pobierane w pełnej wysokości 4%.

Zmiana terminu płatności pierwszej półrocznej płatności podatku gruntowego. Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 stycznia rb. (Dz. U. O. nr. 7 z r. 1927) zarządzono, że podatki gruntowe wraz z oddzielnym dodatkiem mają być płatne w dwóch równych półrocznych ratach między 15 lutym a 15 marca, tudzież między 15 października a 15 listopada.

SPRAWY KREDYTOWE.

Kredyt rembursowy (towarowy). Bank Gospodarstwa Krajowego udziela na importowane z zagranicy surowce i na wszelkie produkty, które muszą być sprowadzone z zagranicy — o ile towary te są sprowadzane z Anglji, Ameryki, Szwajcarji i Francji — kredytu towarowego. Kredyt ten oprocentowany będzie wysokością stopy procentowej, obowiązującej w bankach państwowych odnośnego państwa, skąd się te surowce sprowadza plus 3—4% na rzecz Banku Gospodarstwa Krajowego. Jako zabezpieczenie ma służyć dla pierwszorzędnych firm weksel in blanco z dwoma dobremi podpisami; dla średnich firm również weksel in blanco oraz zastaw towaru, a w ostateczności i zabezpieczenie hipoteczne. Kredyt jest trzechmiesięczny z możnością prolongaty.

Firmy, któreby się ubiegały o kredyt, zechcą swoje podania kierować przez Związek, który w tej sprawie może interwenjować.

Wyroby firm krajowych, godnych polecenia:

Ceny ogłoszeń w dziale niniejszym wynoszą 25,— zł za 1 wiersz na rok 1927.

Aparaty i artykuły elektrotechniczne
W. Zgoła w Poznaniu, ul. Grottgera 4, tel. 62-93.

Armatura
Władysław Jezierski, w Poznaniu, ul. Słowackiego 38. Przedstawiciel „SAM" Sp. Akc. Münstermann w Katowicach.

Barwniki nietrujące
Domagalski i Ska., Poznań, św. Marcin 34 i Garncarska 8.

Bielizna
Jan Ebertowski w Poznaniu, ul. Wroniecka 6 8 tel 2160-2825.
W. Rakowski w Poznaniu, ulica Pocztowa 1.

Czekolada
Gaplana Tow. Akc. w Poznaniu, ul. św. Wawrzyńca 28.

Dezynfekcyjne środki, lyzol, kreolina
Wielkopolska Wytwórnia Chemiczna Tow. Akc. Poznań, Aleje Marcinkowskiego 5.

Dębina stolarska, dębowe dykty
B. Bystrzycki T. A. Orzechowo.

Druki
F. K. Ziółkowski i Ska w Poznaniu, Górna Wilda 122.
Drukarnia Polska, T. A. w Poznaniu, ul. św. Marcin 70.

Drzewo
Poznańska Spółka Drzewna T. A. w Poznaniu, św. Marcin 52/53.

Fabryka Farb
Wielkopolska Fabryka Farb w Poznaniu, plac Wolności 17.

Fabryka krawatów, szelek, rękawiczek i chusteczek
Hałas i Kajetaniak w Poznaniu, ulica Wielka 10.

Gazety
Kurjer Poznański, św. Marcin 70.
Orędownik Wielkopolski, ulica św. Marcin 70.

Instalacje
W. i St. Hedinger w Poznaniu, ul. św. Marcin 26.

Konfekcja męska
Lewandowski i Ska w Poznaniu, ul. Wielka 11.
F. Lisiecki, Poznań, Stary Rynek 10.

Lakiery i pokosty
Wielkopolska Wytwórnia Chemiczna Tow. Akc. Poznań, Aleje Marcinkowskiego 5.

Litograficzne druki
F. K. Ziółkowski i Ska w Poznaniu, Górna Wilda 122

Maszyny rolnicze
H. Cegielski Tow. Akc. w Poznaniu, Górna Wilda 142.
Grześkowiak, Gostyń, tel. 108.

Mydła
J. i St. Stempniewicz w Poznaniu, ul. Głogowska 55.
H. Żak, w Poznaniu, ulica Bukowska 37.

Oleje eterycz. i esencje
Domagalski i Ska. w Poznaniu, św. Marcin 34

Opakowania i kartonaże
F. K. Ziółkowski i Ska, Poznań, Górna Wilda 122.

Perfumy
J. i St. Stempniewicz w Poznaniu, ul. Głogowska 55.
Henryk Żak w Poznaniu, Bukowska 37.

Piwo
Browar Huggera w Poznaniu, ulica Półwiejska 5.

Samochody
Brzeskiauto Tow. Akc. w Poznaniu, ul. Dąbrowskiego 29.

Siatki druciane
A. Zwierzchowski i Ska, Fabryka lin konopnych, stalowych oraz siatek i wyrobów drucianych w Poznaniu i Czerwonaku, biura ul. Podgórna 10a tel. 4007.

Siatki żarowe
Żar Tow. Akc. w Nowym Tomyślu.

Sukna
Poznańska Fabryka Sukna w Poznaniu, Naramowice.

Sztuczny nawóz
Wielkopolska Wytwórnia Chemiczna Tow. Akc. Poznań, Aleje Marcinkowskiego 5.

Śruby mosiężnotoczone
W. Zgoła w Poznaniu, ul. Grottgera 4, tel. 62-93.

Transport towarów
C. Hartwig, Sp. Akc. w Poznaniu, ul. Towarowa 20.

Wagony i Parowozy
H. Cegielski Tow. Akc. w Poznaniu, Górna Wilda 142.

Wódki
Hartwig Kantorowicz, Tow Akc. w Poznaniu, Grochowe Łąki 6.
„Akwawit", Tow. Akc. w Poznaniu, ulica Cieszkowskiego 5.

Zakłady Stolarskie
Zjednoczone Zakłady Stolarskie, Witajewski i Wojciechowski w Poznaniu, ul. Wybickiego 13-14

Redakcja i Administracja: Aleje Marcinkowskiego 7, dom ogrod. — Czcionkami Drukarni Polskiej T. A. w Poznaniu.
Redaktor W. Szczepański.